

Τραϊανός Μάνος, «Εισαγωγή»
(για το συλλογικό έργο *Άνθη ευλαβείας*)

Με τον τίτλο *Άνθη ευλαβείας* κυκλοφόρησε στα 1708 μια συλλογή ποιημάτων των μαθητών της Φλαγγινείου Σχολής της Βενετίας, η οποία ιδρύθηκε το 1665 –χάρη σε κληροδότημα του πάμπλουτου έλληνα δικηγόρου, εμπόρου και εξέχοντος μέλους της ελληνικής κοινότητας της Βενετίας Θωμά Φλαγγίνη (1578-1648)– και αποτέλεσε για δεκαετίες σημαντικότατο εκπαιδευτικό κέντρο του ελληνισμού της διασποράς.

Η συλλογή, η έκδοση της οποίας φαίνεται να συνόδευσε (ή να ακολούθησε) κάποια θρησκευτική/εκπαιδευτική εκδήλωση της Σχολής κατά την οποία παρουσιάστηκαν και τα περιεχόμενά της, γραμμένα «εις δόξαν της Θεομητορικής Μεταστάσεως», είναι αφιερωμένη στον Μελέτιο Τυπάλδο (1648-1713), μαθητή και δάσκαλο της Σχολής και κατόπιν Μητροπολίτη Φιλαδελφείας, ο οποίος ήταν πιθανότατα και ο χορηγός της. Η έκδοσή της, μάλιστα, ίσως σχετίζεται με τη φιλοπαπική/φιλοκαθολική στάση του και την έντονη διαμάχη που αυτή προκάλεσε εντός της κοινότητας. Άλλωστε, βασικός συντελεστής της, αν όχι και ο κύριος εμπνευστής της, ήταν ο Ιωάννης Πατούσας (1677-1712), «ιεροδιάκονος αθηναίος», μεταστραφείς στον καθολικισμό, διευθυντής και δάσκαλος της Σχολής, ελεγκτής των ελληνικών εκδόσεων στη Βενετία και συγγραφέας του εισαγωγικού λόγου/κειμένου της συλλογής, του «Λόγου εκφραστικού».

Τα *Άνθη Ευλαβείας* υπήρξαν η πρώτη συλλογή έργων των μαθητών της Σχολής, αλλά όχι και η μόνη, δεδομένου ότι, σύμφωνα με τα διαθέσιμα βιβλιογραφικά στοιχεία, την ακολούθησαν και άλλες, ανάλογες συλλογές/ανθολόγια, για τις οποίες ελάχιστα γνωρίζουμε. Περιλαμβάνει, εκτός από την αφιέρωση και την «ευχαρίστησιν» (τον πρόλογο και τον επίλογο δηλαδή) του Λιβέριου Κολέτη προς τον Τυπάλδο και τον «Λόγο εκφραστικό εις την Μετάστασιν της Παρθενομήτορος Μαρίας» του Πατούσα, γραμμένα σε πεζό, είκοσι δύο ποιήματα, από τα οποία τα έντεκα ανυπόγραφα. Οι υπογράφωντες είναι, κατά σειρά εμφάνισης, οι εξής: Δημήτριος Γεωργούλης, Ιωάννης Βούλγαρης, Φραγκίσκος Κολομπής, Αντώνιος Στρατηγός, Έκτωρ Σιγούρος, Φραγκίσκος Γεράρδος, Ανδρέας Μυιάρης, Αντώνιος Λάνδος, Εμανουήλ Κουερίνης, Ιωάννης Λαμπούδιος, Λαυρέντιος Βενέριος. Όσον αφορά τα

ανυπόγραφα ποιήματα, παραμένει μέχρι σήμερα υπό συζήτηση το αν η πατρότητά τους θα πρέπει να αποδοθεί στους επώνυμους συνεργάτες της συλλογής ή όχι.

Τα ποιήματα ([σονέτα](#), [επιγράμματα](#) και [σαπφικές ωδές](#)), κυρίως θρησκευτικού και εθνικού περιεχομένου, είναι γραμμένα στα ελληνικά, στα ιταλικά και στα λατινικά: «Εις την Μετάστασιν της Παρθενομήτορος Μαρίας», «Εις την Ελλάδα», «In lode della Grecia» [= Εγκώμιο της Ελλάδας], «Sopra la gloriosa Assunzione della Beatissima Vergine» [= Στη δοξασμένη Μετάσταση της Παμμακάριστης Παρθένας], «Ad B.V. in Coelum assumptam» [= Προς την πανευτυχή Παρθένα που έχει αναρπαγεί στα ουράνια] είναι μερικοί από τους τίτλους που συναντά κανείς ξεφυλλίζοντας τη συλλογή. Μόνη εξαίρεση στον εθνικο-θρησκευτικό χαρακτήρα της συλλογής αποτελεί το χιουμοριστικό «ενδεκασύλλαβον ασμάτιον» του Λαυρέντιου Βενέριου Κρητικού, με τίτλο «Εις έναν άμουσον, όπου ελόγιαζε να ψάλλει εύμορφα».

Οι επιδράσεις της ελληνικής, αρχαίας και δημόδους, και της λατινικής και ιταλικής γλώσσας και γραμματείας είναι εμφανείς σε όλη τη συλλογή. Ίσως αποτελεί και αυτό έναν από τους λόγους για τους οποίους τα ποιήματα αυτά δεν κατάφεραν να ξεπεράσουν, παρά την τεχνική τους αρτιότητα, το επίπεδο των μαθητικών γυμνασμάτων. Από καιρό, άλλωστε, η λογοτεχνική κριτική και ιστορία –και παρά κάποιες πρώιμες εθνικοπατριωτικών/ιδεολογικών αφορμήσεων θετικότερες σχετικές αποτιμήσεις (Γ. Βλαχογιάννης, Γ. Βαλέτας, Δ. Ζακυθηνός κ.ά.)– έχει υποδείξει ότι τα *Άνθη Ευλαβείας* παρότι «χωρίς βασική σημασία για την ποίησή μας, δεν παύουν να είναι κείμενα ενδιαφέροντα» (Πολίτης 1952, 213) και ότι «η εμφάνισή τους έχει κάτι τεχνητό, που φανερώνεται όχι μόνο στην κατασκευή τους, αλλά και στο γεγονός ότι έμειναν χωρίς διαδοχή» (Δημαράς 2000, 149).

Βιβλιογραφικές αναφορές

Δημαράς 2000

Κ. Θ. Δημαράς, *Ιστορία της νεοελληνικής λογοτεχνίας. Από τις πρώτες ρίζες ως την εποχή μας*, Γνώση, Αθήνα 2000 (1949), σ. 147-150.

Πολίτης 1952

Λίνος Πολίτης, «*Άνθη Ευλαβείας εις την Μετάστασιν της Θεομήτορος Μαρίας*. Ανατύπωση από την έκδοσιν του Φλαγγινιανού Ελληνομουσείου Βενετίας ΑΨΗ. Πρόλογος *Γιάννη Βλαχογιάννη*. Επιμέλεια-Σημειώσεις κτλ. *Αγγέλου Ν. Παπακώστα*. Μεταφράσεις από *Ιταλικά Θεμ. Νόβα*. Εκδοτικός Οίκος Αστήρ Αλ. και Ε. Παπαδημητρίου. Αθήναι 1950. Σελ. λβ + 106», *Ελληνικά*, τ. 12, τχ. 1 (1952), σ. 198-213 [Βιβλιοκρισία].